DIALOG REGIONAL PRIVIND PROTECȚIA ȘI INCLUZIUNEA REFUGIAȚILOR DE ETNIE ROMĂ ȘI A COMUNITĂȚILOR GAZDĂ

Republica Moldova

august 2024

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA

AGENȚIA RELAȚII INTERETNICE

Regional Refugee Response for the Ukraine Situation

UNHCR The UN Refugee Agency

MULȚUMIRI

Acest raport a fost elaborat pe baza informațiilor valoroase obținute în cadrul dialogului regional privind protecția și incluziunea refugiaților de etnie romă și a comunităților gazdă din Ucraina și țările de azil, desfășurat la Chișinău, Republica Moldova, în perioada 11-12 aprilie 2024.

Ministerul Educației și Cercetării (MEC) al Republicii Moldova, Agenția Relații Interetnice, Grupul de Lucru pentru Romi și Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR) își exprimă profunda recunoștință față de toți cei care au participat și au contribuit la acest efort. În mod special, dorim să ne exprimăm aprecierea sinceră față de Uniunea Europeană și Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului (OHCHR) pentru implicarea și sprijinul lor.

De asemenea, mulțumiri speciale se adresează membrilor Grupului de Lucru pentru Romi, în special organizațiilor conduse de romi și mediatorilor comunitari, ale căror eforturi dedicate și ghidarea expertă au fost esențiale pentru a se asigura că vocile comunităților rome sunt auzite și că nevoile lor sunt abordate în cadrul mai larg al protecției și incluziunii.

CONTACT US

Andrew Painter
Ofițer Superior de Protecție
UNHCR, în Republica Moldova
Email: painter@unhcr.org

Natalia Kropivka
Ofițer de protecție la nivel Comunitar
UNHCR, în Republica Moldova
Email: kropivka@unhcr.org

SUMAR EXECUTIV

Pe 11-12 aprilie 2024, în cadrul „Amare Amala: Săptămâna Culturii Rome" în Republica Moldova, Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, Agenția Relații Interetnice, UNHCR și Grupul operativ pentru persoanele de etnie romă, cu sprijinul Oficiului Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului și al Uniunii Europene, au găzduit un dialog regional privind protecția și incluziunea refugiaților de etnie romă și a comunităților de romi în Ucraina și în țările de azil. Dialogul a oferit posibilitatea funcționarilor guvernamentali, organizațiilor conduse de persoane de etnie romă și activiștilor, societății civile și agențiilor ONU de a se reuni pentru a examina situația romilor strămutați din regiune, provocările cu care se confruntă și oportunitățile existente pentru a se asigura că drepturile lor sunt respectate, că au acces la servicii esențiale și că sunt pe deplin incluși în discuțiile și deciziile care le afectează comunitatea.

Dialogul a fost divizat în două părți. Prima parte a cuprins discuții plenare cu privire la situația romilor în Moldova, Ucraina și în alte patru țări de azil: Germania, România, Republica Cehă și Ungaria. Aceste sesiuni le-au oferit participanților ocazia de a înțelege mai bine atât contextul național, cât și cel regional în ceea ce privește răspunsul la nevoile refugiaților de etnie romă, inclusiv situația acestora în Ucraina înainte de strămutarea transfrontalieră, precum și relațiile cu comunitățile de romi existente în țările gazdă. A doua parte, în a doua zi, a cuprins discuții tematice pe probleme-cheie de interes pentru comunitatea de refugiați de etnie romă, inclusiv coeziunea socială și dezvoltarea comunității, educația, protecția copilului și egalitatea de gen, precum și incluziunea în general, cu accent pe documentare, cazare și mijloace de trai. Au fost identificate cele mai bune practici pe parcurs.

Importanța istoriei și a contextului a fost un punct-cheie subliniat de participanți pe parcursul dialogului. Comunitățile de romi și sinti au fost, de-a lungul timpului, marginalizate și excluse social în această regiune. Zeci de mii de etnici romi au fost uciși în timpul genocidului romilor europeni de la sfârșitul anilor 1930 și 1940, comunitatea suferind discriminare și violență înainte și după.

Fiecare țară din Europa are propria sa istorie în ceea ce privește tratamentul etnicilor romi și propriul angajament actual față de comunitățile de romi în ceea ce privește drepturile, incluziunea și integrarea. De asemenea, comunitățile de romi și sinti sunt diverse, fiecare purtând cu sine tradiții și culturi diferite. Acest lucru afectează, de asemenea, discursul care are loc în fiecare țară.

Primirea și tratamentul etnicilor romi strămutați din Ucraina în urma invaziei la scară largă a țării în luna februarie 2022 poartă cu sine, în parte, această istorie și acest context în fiecare țară de azil. În fiecare țară sunt prezente dinamici complexe, care implică actori multipli, inclusiv refugiații de etnie romă, etnicii romi din țara gazdă, guvernul, societatea în general, comunitatea de refugiați de etnie romă în sens larg și diferite organizații și agenții care oferă sprijin. În multe privințe, existența comunităților de romi în țările de azil și programele guvernamentale și ale OSC-urilor de sprijinire a etnicilor romi au facilitat primirea și sprijinul acordat refugiaților de etnie romă din Ucraina.

Cu toate acestea, în unele localități, sosirea refugiaților de etnie romă a complicat eforturile de incluziune deja în curs de desfășurare, introducând în discuție o nouă comunitate de romi, venită dintr-o altă țară, cu propriul set de necesități și capacități.

Pentru a răspunde sosirii și nevoilor refugiaților de etnie romă în țările de azil, participanții la dialogul de două zile au subliniat importanța includerii comunității de refugiați de etnie romă în discuțiile și planificarea referitoare la răspunsul nevoilor refugiaților. În majoritatea, dacă nu chiar în toate țările de azil din Europa există organizații conduse de persoane de etnie romă care lucrează cu comunitatea de romi, inclusiv cu refugiații de etnie romă, și le cunosc nevoile și capacitățile. Centrele comunitare și „centrele pentru romi" concepute pentru a oferi informații și servicii refugiaților de etnie romă și comunităților de romi locale s-au dovedit a fi de succes în multe țări, inclusiv în Ucraina.

Mediatorii comunitari romi joacă un rol esențial în răspunsul la nevoile refugiaților, stabilind o legătură culturală și de comunicare între factorii de decizie guvernamentali, furnizorii de servicii și comunitățile de romi. În fiecare zi, acești mediatori promovează coeziunea socială la nivel local, facilitând discuțiile între comunități și contribuind la stabilirea încrederii și respectului între acestea. Cu toate acestea, participanții la dialogul regional au revenit în mod repetat asupra necesității de a finanța în mod adecvat mediatorii romi, astfel încât această activitate esențială să poată fi realizată. În ceea ce privește accesul la servicii, precum și la locuri de muncă, există numeroase obstacole în toate țările reprezentate.

Mulți refugiați de etnie romă se confruntă cu discriminarea din partea autorităților publice locale și naționale, a prestatorilor de servicii și a actorilor privați (proprietari de locuințe, angajatori). De asemenea, lipsa de informații, lipsa de documente, lipsa de abilități (pentru locuri de muncă) și lipsa de încredere din partea comunității de romi reprezintă provocări. Aceste obstacole pot fi depășite, însă, prin acțiuni coordonate și sensibile din punct de vedere cultural, bazându-ne pe o serie de bune practici evidențiate în cadrul evenimentului.

De asemenea, s-a discutat despre unele aspecte ale culturii și tradițiilor rome care pot prezenta riscuri de protecție pentru membrii comunității. Căsătoriile juvenile și inegalitatea de gen, care prezintă riscuri de violență în bază de gen, au fost remarcate în mod special. Participanții au recunoscut că autoritățile guvernamentale au responsabilitatea de a răspunde la acțiunile care expun femeile și copiii la riscuri. Pentru a preveni astfel de acțiuni și pentru a evita agravarea riscurilor atunci când acestea sunt prezente, trebuie să existe un dialog cu comunitatea de romi.

În cele din urmă, pe parcursul celor două zile ale evenimentului s-a repetat importanța educației, considerată de mulți ca fiind esențială pentru îmbunătățirea coeziunii sociale, împuternicirea refugiaților de etnie romă, accesul la mijloace de trai și realizarea drepturilor. Colaborarea strânsă cu părinții este esențială pentru creșterea numărului de copii de etnie romă înscriși la școală și pentru menținerea acestora în școli, explicându-le valoarea educației formale și abordându-le îngrijorările legate de siguranța copiilor. Programele de alfabetizare informală și de învățare accelerată pot contribui la pregătirea copiilor de etnie romă pentru școală. Odată ajunși acolo, succesele elevilor romi ar trebui recunoscute, atât pentru a-i motiva pe copii să continue să obțină rezultate bune, cât și pentru a înlătura stereotipurile negative care ar putea exista cu privire la elevii romi. Modelele pozitive joacă un rol important în promovarea incluziunii și integrării tuturor.

Prezentul raport se încheie cu o serie de recomandări extrase din discuțiile care au avut loc. Se preconizează că dialogul regional și implementarea recomandărilor vor contribui la consolidarea relațiilor dintre refugiații de etnie romă și comunitățile gazdă, la sporirea participării refugiaților de etnie romă în procesul de luare a deciziilor care îi înconjoară, precum și la respectarea și accesul la drepturile și serviciile de bază.

INTRODUCERE

Republica Moldova (denumită în continuare „Moldova") a fost recunoscută, atât la nivel regional, cât și internațional, pentru răspunsul său generos și eficient la sosirea a zeci de mii de refugiați din Ucraina în urma invaziei la scară largă a țării de către Rusia în luna februarie 2022. Din momentul în care refugiații au ajuns în țară, poporul moldovean, autoritățile publice locale și naționale, societatea civilă și actorii internaționali au acționat rapid pentru a se asigura că cei care au fugit din Ucraina au putut avea acces la protecție și servicii în Moldova.

Printre cei care căutau siguranță în Moldova se numărau mulți etnici romi, o comunitate marginalizată istoric atât în Ucraina, cât și în regiune. Se estimează că aproximativ 100 000 de etnici romi au fost strămutați din Ucraina ca urmare a invaziei rusești din luna februarie 2022 [1].

Conform unei cartografieri efectuate în anul 2023 de către membrii Grupului operativ pentru persoanele de etnie romă din Moldova[2], mai mult de 1 500 de refugiați de etnie romă locuiau în Moldova în luna august 2023. Deși refugiații de etnie romă, la fel ca toți refugiații din Ucraina, au putut intra și găsi refugiu în Moldova cu relativ puține dificultăți, evaluările au arătat că aceștia se confruntă cu provocări multiple în ceea ce privește accesul la drepturi și servicii în țară, de exemplu în domeniile ocupării forței de muncă, educației și locuințelor, la fel ca în întreaga regiune[3]. În același timp, anumite practici și tradiții din comunitatea refugiaților de etnie romă pot prezenta riscuri în ceea ce privește protecția copilului și egalitatea de gen.

Pentru a înțelege mai bine și a aborda aceste provocări, UNHCR, Guvernul Republicii Moldova și membrii Grupului operativ pentru persoanele de etnie romă, cu sprijinul OHCHR și al Uniunii Europene, au organizat la Chișinău,
Moldova, un dialog regional privind protecția și incluziunea refugiaților de etnie romă și a comunităților gazdă.

Obiectivul dialogului a fost îmbunătățirea incluziunii refugiaților de etnie romă în țările de azil prin identificarea și abordarea barierelor din calea drepturilor și serviciilor, promovarea sensibilității culturale și sensibilizarea prin schimbul de justificări și bune practici din partea actorilor din regiune.

La dialogul regional au participat reprezentanți ai Guvernului Republicii Moldova, ai autorităților publice locale, ai societății civile, ai agențiilor ONU, ai donatorilor și ai ONG-urilor internaționale, precum și reprezentanți ai organizațiilor dedicate drepturilor persoanelor de etnie romă din Ucraina, Republica Cehă, Ungaria, România și Germania. Timp de o zi și jumătate, au avut loc nouă sesiuni de discuții, reunind peste 100 de participanți. Prezentul raport surprinde punctele-cheie ale discuțiilor care au avut loc și diferitele idei și propuneri care au fost prezentate. La sfârșitul raportului se află un rezumat al recomandărilor care au fost propuse.

Organizatorii dialogului regional doresc să mulțumească tuturor participanților pentru participarea la eveniment și pentru contribuțiile lor bine gândite. Se speră că evenimentul și prezentul raport vor contribui la eforturile colective ale partenerilor guvernamentali și neguvernamentali de a se asigura că toți refugiații, inclusiv cei de etnie romă, pot beneficia pe deplin de drepturile lor în țările de azil.

---

1. Padmini Iyer (Oxfam), Aresel, the Tenth of April, Foundation Towards Dialogue, Further Into the Margins: A regional report on Roma communities displaced by the Ukraine crisis, Oxfam Research Reports (September 2023)
2, Grupul operativ pentru persoanele de etnie romă a fost înființat în anul 2022 și este parte integrantă a Forumului de Coordonare pentru Refugiați în Moldova. Acesta este co-prezidat de coaliția organizațiilor conduse de persoane de etnie romă din Moldova și INTERSOS și reunește părțile interesate de la nivel de stat, actorii umanitari și donatorii pentru a identifica și implementa soluții care să asigure o mai bună incluziune a refugiaților de etnie romă.
3. Dejan Markovic, Monitoring of the Situation of Ukrainian Roma Refugees in Poland, Hungary, Czechia, Romania, Moldova and Slovakia – Final Report, ERGO Network (Feb. 2024)

DISCUȚII PLENARE

Sesiunea 1: Pregătirea terenului: Răspunsul la nevoile refugiaților din Ucraina în Europa și asigurarea protecției minorităților etnice

> *Refugiații de etnie romă sunt în primul rând oameni, așa ar trebui să fie percepuți – membri care contribuie la societate, agenți ai propriilor drepturi. Și împreună ar trebui să ne implicăm mai activ pentru a le susține drepturile*
>
> *Bernadette Raymonde Castel, director adjunct, UNHCR*

Conferința a început cu o sesiune de discuție pe marginea răspunsului la nevoile refugiaților din Ucraina în Europa și eforturile regionale de protecție a minorităților etnice. Printre participanți s-au numărat reprezentanți ai OHCHR (moderator), ai UNHCR, ai Consiliul Europei, ai Centrului European pentru Drepturile Romilor și ai Biroului OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR).

Așa cum a subliniat UNHCR, orice răspuns la un aflux de refugiați trebuie să ia în considerare nevoile tuturor populațiilor strămutate, în special ale minorităților etnice. **Principiile-cheie ale unui răspuns la nevoile refugiaților** includ: (1) promovarea nediscriminării și a egalității pentru toți și (2) participarea semnificativă la viața socială și integrarea în comunitate.

Un răspuns la strămutări trebuie să adopte o abordare bazată pe drepturi și comunitate, cu includerea minorităților etnice în procesul de luare a deciziilor. Membrii comunităților strămutate sunt cei mai în măsură să ofere expertiză despre propria lor strămutare. Este imperativ ca aceștia să contribuie la orice răspuns la nevoile refugiaților, deoarece viețile lor sunt cele mai afectate de deciziile luate.

Diferiți invitați au descris **experiențele refugiaților de etnie romă din toată Europa** și au remarcat tendințele care trebuie monitorizate. În luna februarie 2023, Centrul European pentru Drepturile Romilor a publicat un raport de monitorizare privind tratamentul refugiaților de etnie romă în mai multe țări din UE, de la începutul războiului [4]. Prezentul raport a constatat existența unor modele de discriminare împotriva refugiaților de etnie romă din toată Europa în diferite sectoare, inclusiv sănătate, ocuparea forței de muncă și educație, prin prestarea de exemple de rele tratamente, cum ar fi evacuarea familiilor de etnie romă din centrele colective de refugiați în timpul lunilor de iarnă, fără o ofertă de cazare alternativă.

4. European Roma Rights Center (ERRC), Roma Rights Under Siege: Monitoring Reports from One Year of War in Ukraine (Feb. 2023)

Bernadette Raymond Castel, Director Adjunct, Divizia de Protecție Internațională UNHCR (centru), și Ion Bucur, Reprezentant în Moldova al Centrului European pentru Drepturile Romilor, conduc primul panel de discuții despre răspunsul la criza refugiaților din Ucraina în Europa și asigurarea protecției minorităților etnice, moderat de Bea Ferenci, Consilier pentru Drepturile Omului, OHCHR [Polonia] (stânga). ©UNHCR/Salahaldeen Abdulrahman

Tiparele de discriminare împotriva refugiaților de etnie romă au fost remarcate și de alți invitați, nu numai din partea instituțiilor guvernamentale, ci și din partea societății civile și a altor refugiați din Ucraina. S-a menționat că sentimentul antirom existent deja în țările de azil a fost exacerbat de sosirea refugiaților de etnie romă din Ucraina. În unele locații, refugiații de etnie romă nu au fost percepuți deloc ca refugiați, ceea ce a dus la negarea efectivă a statutului de strămutate. Reprezentantul Punctului de contact pentru problemele romilor și sinti din cadrul Biroului OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (BIDDO) a subliniat importanța examinării diferitelor dimensiuni ale nevoilor refugiaților de etnie romă, luând în considerare tradițiile și istoria acestora. A fost accentuată necesitatea de a implica societatea civilă de etnie romă și refugiații în abordarea acestor probleme și de a asigura participarea acestora la deciziile care le afectează viața de zi cu zi.

Sunt în desfășurare diverse inițiative pentru raportarea și abordarea acestor probleme la nivel regional. Consiliul Europei (CoE) a justificat recent adoptarea Planului de acțiuni pentru Ucraina „Reziliență, redresare și reconstrucție" 2023-2026,[5] care include două proiecte de sprijinire a minorităților naționale, inclusiv a persoanelor de etnie romă, unul privind drepturile persoanelor PSI și ale celor reîntoarse și altul privind combaterea discriminării, diversitatea și incluziunea. Planul de acțiuni urmărește să includă populația de etnie romă și refugiații de etnie romă în procesul de redresare și reconstrucție a Ucrainei, facilitând întâlnirile cu reprezentanții comunităților de romi pentru a discuta nevoile acestora și accesul la drepturi. Înaltul Comisar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei pregătește un raport special privind drepturile romilor și ale refugiaților de etnie romă din țările europene, cu recomandări specifice, privind situațiile minorităților naționale și ale romilor din teritoriile ocupate ale Ucrainei.

BUNE PRACTICI ȘI RECOMANDĂRI

În timpul discuției, au fost identificate mai multe bune practici din regiune, inclusiv:

- Includerea în rapoartele Oficiul Avocatului Poporului a cazurilor de discriminare și segregare împotriva refugiaților de etnie romă. (Moldova)
- Înființarea Grupului operativ pentru persoanele de etnie romă, în cadrul Forumului de Coordonare pentru Refugiați, care reunește agențiile guvernamentale, ONG-urile conduse de persoane de etnie romă, mediatorii romi și alte părți interesate pentru a coordona acțiunile și a aduce soluții sustenabile pentru refugiații de etnie romă. (Moldova)
- Înființarea unui centru special pentru refugiații de etnie romă de către un ONG condus de persoane de etnie romă, care să ofere o serie de servicii, inclusiv adăpost, consultații și asistență juridică. (Polonia)
- În toată Europa, orașele interculturale facilitează schimbul intercultural și incluziunea. Programul Orașe interculturale sprijină orașele și regiunile în revizuirea și adaptarea politicilor lor dintr-o perspectivă interculturală, dezvoltând strategii interculturale comprehensive pentru a gestiona diversitatea ca un avantaj pentru întreaga societate [6].

5.Council of Europe, Action Plan for Ukraine "Resilience, Recovery and Reconstruction" 2023-2026 (Nov. 2022)
6. See, Council of Europe, Intercultural Cities Programme at https://www.coe.int/en/web/interculturalcities

La conferința de două zile au participat un grup divers de activiști romi, academicieni și lideri comunitari, care s-au implicat activ în discutarea principalelor probleme ce afectează comunitățile rome și au împărtășit perspective asupra promovării drepturilor și incluziunii. ©UNHCR/Salahaldeen Abdulrahman

Sesiunea 2: Ce ar trebui să știm despre etnicii romi din Ucraina?Viața în Ucraina înainte și după invazia la scară largă

> *Mi-aș dori ca localnicii să ne cunoască mai bine: tradițiile noastre, respectul pe care îl avem față de persoanele în vârstă și dragostea pe care o împărtășim față de copiii noștri. Cu siguranță ne-ar trata mai bine."*
>
> *Femeie refugiată de etnie romă*

În cadrul acestei sesiuni, invitații au discutat situația etnicilor romi din Ucraina, atât înainte, cât și în timpul invaziei pe scară largă, inclusiv în contextul strămutării forțate. Printre participanți s-au numărat reprezentanți ai ONG-urilor și ai agențiilor care lucrează în Ucraina, inclusiv ai Asociației de Cultură și Artă a Ucrainenilor în Moldova „PTAŞCA" (moderator), ai Centrului Romilor pentru Drepturile Omului, ai ONG-ului Blaho, ai Centrului pentru romi Uzhhorod, ai UNHCR și un refugiat ucrainean.

Pentru a începe discuția, Svetlana, o refugiată din Ucraina, a împărtășit experiența sa personală de evadare din calea războiului din Ucraina. Ea a povestit că a trebuit să-și părăsească brusc casa în mijlocul exploziilor, fiind 11 persoane înghesuite într-o mașină mică pentru a ajunge în Moldova, rămânând doar cu hainele pe care le purtau. La sosirea în Moldova, familia a întâmpinat dificultăți în găsirea unei locuințe din cauza identității lor etnice de romi. Din fericire, ei au primit asistență din partea mediatorilor comunitari romi din Moldova, care i-au ajutat să se descurce în noul lor mediu. Svetlana a evidențiat provocările cu care s-a confruntat familia sa în asigurarea educației pentru nepoții săi, după cum a explicat, fetele din comunitatea lor, în general, nu merg la școală. Ea a sugerat ca educația online sau spațiile de învățare dedicate copiilor de etnie romă să fie oferite pentru a ajuta la abordarea acestor provocări.

Situația refugiaților de etnie romă din Odesa a fost descrisă de un reprezentant al Centrul Romilor pentru Drepturile Omului.

Odesa a fost descris ca un oraș de tranzit pentru multe persoane de etnie romă, cu peste 3 500 de romi care locuiesc acolo, inclusiv cel puțin 500 de persoane strămutate în interiorul țării. Problemele de dinainte de război legate de statutul profesional și nevoile de bază s-au intensificat după invazia la scară largă a Ucrainei, la care s-au adăugat complexități juridice, cum ar fi necesitatea de a obține statutul de persoană PSI, precum și provocări legate de tranziția la educația online. Este de menționat că familiile locale de etnie romă găzduiesc adesea persoane PSI din cauza discriminării din partea populației generale, exacerbând provocările socio-economice din cadrul comunității. Mediatorii comunitari au fost considerați esențiali în furnizarea de informații și asistență juridică pentru comunitatea de romi din oraș.

A fost evidențiat rolul important al centrelor comunitare în sprijinirea etnicilor romi din Ucraina. Un lider din cadrul Centrului pentru romi Uzhhorod a anunțat înființarea centrului comunitar din Uzhhorod, care se concentrează pe prestarea de servicii comunității de romi și pe reunirea acesteia. Centrul oferă un spațiu multifuncțional axat pe asistarea femeilor, copiilor și tinerilor de etnie romă, cu planuri de a deschide și o clinică juridică. Centrul acționează, de asemenea, ca intermediar între comunitatea de romi și organizațiile naționale și internaționale, identificând nevoile comunității și comunicându-le părților interesate diferite.

Organizațiile conduse de persoane de etnie romă sunt cel mai bine poziționate pentru a sprijini etnicii romi, având în vedere relația lor strânsă cu comunitatea în sine. Un reprezentant al ONG-ului Blaho a descris activitatea de lungă durată a organizației în Ucraina, începută în anul 2003, în sprijinul etnicilor romi și colaborarea strânsă cu autoritățile. Prin integrarea sprijinului oferit de organizațiile de romi, ei reușesc să construiască încredere și să răspundă eficient nevoilor comunității. ONG-ul a colaborat îndeaproape, de exemplu, cu copiii de etnie romă și părinții acestora în domeniul educației timpurii, având ca scop schimbarea mentalităților părinților referitoare la frecventarea școlii. În timpul războiului, organizația a deschis un adăpost care a ajutat peste 3 000 de persoane, oferindu-le mese, activități și asistență juridică.

Eforturile Guvernului Ucrainei de a asigura o mai bună incluziune și integrare a populației de etnie romă au dus la adoptarea unei strategii naționale de incluziune a acesteia. Cu toate acestea, este necesară o finanțare adecvată implementarea activităților planificate.

Organizațiile internaționale joacă un rol important în protejarea drepturilor persoanelor de etnie romă, inclusiv în domenii precum documentarea. După cum a remarcat reprezentantul adjunct pentru protecție al UNHCR în Ucraina, multe persoane PSI de etnie romă nu au documentele necesare, ceea ce le împiedică accesul la servicii. Se depun eforturi, în special în regiunea Transcarpatia, pentru a ajuta romii să obțină documente, în pofida barierelor precum limba și costurile. A fost subliniată necesitatea unei abordări holistice pentru a rezolva aceste probleme, precum și necesitatea colaborării directe cu grupurile de romi și inițiativele conduse de aceștia. UNHCR a scos în evidență importanța promovării încrederii și acceptării pentru a combate discriminarea și a ajuta comunitatea de romi să își realizeze potențialul.

Sesiunea 3: Înțelegerea comunității gazdă: Incluziunea etnicilor romi în Republica Moldova

În cadrul sesiunii de discuții privind incluziunea etnicilor romi din Republica Moldova s-au evidențiat mai multe domenii-cheie de progres, provocări în curs de desfășurare și soluții care pot fi aplicate în vederea îmbunătățirii integrării și bunăstării comunității de romi. În cadrul discuției au fost prezentate opinii ale reprezentanților Agenției Relații Interetnice a Guvernului Republicii Moldova, Coaliției Vocea Romilor, primarului orașului Otaci, Consiliului pentru egalitate și Ministerului Sănătății.

Cadrul juridic pentru promovarea drepturilor etnicilor romi în Republica Moldova se regăsește în Programul pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025[7] și în Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027.[8] S-au înregistrat progrese semnificative în ceea ce privește implementarea Planului de activitate 2024-2025 în diferite sectoare, deși persistă provocări (a se vedea mai jos). S-au depus eforturi pentru a facilita o colaborare mai strânsă între etnicii romi, organizațiile conduse de persoane de etnie romă și autorități, având ca obiectiv crearea unor parteneriate mai eficiente. Se depun eforturi pentru a poziționa comunitatea de romi ca aliat al instituțiilor locale, având în vedere contextele diverse și nevoile specifice din diferite regiuni ale țării. Alinierea legislației și politicilor guvernamentale la standardele UE, în cadrul procesului de aderare, oferă noi oportunități de consolidare a drepturilor persoanelor de etnie romă.

7. See Government Decision No. 576/2022.
8. See Government Decision No. 1464/2016.

S-a subliniat rolul critic al mediatorilor comunitari în asigurarea accesului la drepturi și servicii pentru etnicii romi. În anul 2024, Guvernul finanțează 50 de mediatori romi care operează în toată țara. Acești mediatori, datorită cunoștințelor lor profunde despre cultura și experiențele persoanelor de etnie romă, joacă un rol vital în reducerea decalajelor de comunicare, soluționarea litigiilor și promovarea nevoilor și drepturilor comunității de romi. Prezența acestora nu numai că facilitează dialogul și înțelegerea între diferite părți interesate, ci și împuternicește persoanele de etnie romă să se orienteze în sistemele sociale complexe și să acceseze servicii esențiale. Prin activitatea lor, mediatorii romi contribuie la consolidarea încrederii, promovarea coeziunii sociale și crearea unei societăți mai incluzive și echitabile.

S-au depus eforturi semnificative pentru îmbunătățirea situației etnicilor romi în sectorul educației. Planul de activitate 2024-2025 a inclus revizuirea și aprobarea cu succes a curriculumului de istorie a minorităților etnice, inclusiv minoritatea romă, reprezentând un pas important în creșterea gradului de cunoaștere a istoriei acesteia în rândul populației generale. În plus, introducerea burselor de merit pentru copiii de etnie romă reprezintă un pas esențial în promovarea echității educaționale și încurajarea talentelor în cadrul comunității de romi. Prin recunoașterea și recompensarea reușitei academice pe baza meritelor, aceste burse nu numai că împuternicesc elevii de etnie romă, ci și contribuie la ruperea ciclului sărăciei și inegalității. În plus, acestea servesc ca o manifestare tangibilă a sprijinului și recunoașterii sociale a potențialului din comunitatea de romi, contribuind astfel la o mai mare incluziune și participare la învățământul superior și nu numai.

Cu toate acestea, colaborarea cu părinții a fost evidențiată ca fiind fundamentală pentru îmbunătățirea rezultatelor educaționale ale copiilor de etnie romă. Prin angajarea părinților în dialoguri semnificative, furnizând informații relevante și abordându-le preocupările, putem construi încredere și colaborare, creând astfel o înțelegere comună a valorii educației. Prin eforturi concertate și bine organizate, putem crea un ecosistem de sprijin care să permită părinților să participe activ la educația copiilor lor și să promoveze o cultură a învățării pe tot parcursul vieții în cadrul comunității.

Invitații au vorbit despre importanța coeziunii sociale în promovarea drepturilor etnicilor romi, în special a incluziunii socio-economice. Implicarea tuturor părților interesate este extrem de importantă, Guvernul fiind actorul-cheie în promovarea inițiativelor comprehensive. Prin asumarea unui rol central, Guvernul poate oferi conducerea, resursele și cadrele de politici necesare pentru o colaborare eficientă și un progres sustenabil. Implicarea altor actori, precum autoritățile publice locale, liderii comunității, ONG-urile și partenerii internaționali, amplifică impactul intervențiilor și asigură o abordare holistică pentru soluționarea provocărilor complexe. Colaborarea cu autoritățile publice locale din ultimii ani a demonstrat rezultate pozitive, în special în timpul crizei refugiaților, când comunitatea de refugiați de etnie romă a oferit asistență activă refugiaților de etnie romă, însă este nevoie de o finanțare suplimentară. Prin eforturi colective și responsabilități partajate, pot fi elaborate și implementate soluții favorabile incluziunii, încurajând schimbări semnificative și promovând bunăstarea tuturor părților interesate implicate.

Primarul din Otaci a reiterat importanța colaborării și a remarcat importanța centrelor comunitare locale pentru familiile vulnerabile de etnie romă, precum cel înființat în Otaci, în oferirea de servicii esențiale de sprijin și asistență celor care au nevoie. Partajarea de informații și resurse prin intermediul centrului acționează ca un catalizator pentru diseminarea cunoștințelor și împuternicire, asigurând faptul că membrii comunității au acces la informații necesare pentru a lua decizii în cunoștință de cauză și pentru a accesa resursele disponibile.

Deși aceste componente ar fi putut exista inițial doar pe hârtie, implementarea lor demonstrează un angajament tangibil de a aborda problemele urgente, cum ar fi educația și bunăstarea socială, contribuind astfel la promovarea schimbărilor pozitive.
Se depun eforturi pentru a îmbunătăți accesul la servicii de sănătate și sociale pentru comunitatea de romi. Centrele de planificare familială și sănătate reproductivă, împreună cu echipele multidisciplinare, inclusiv medicii de familie, joacă un rol esențial în furnizarea unei îngrijiri comprehensive. Cu toate acestea, persistă provocări precum lipsa de informații, comunicarea ineficientă cu personalul medical și monitorizarea inconsecventă. Femeile însărcinate, de exemplu, care nu beneficiază de o monitorizare continuă, se confruntă cu riscuri crescute pentru sănătatea lor și a copiilor nenăscuți. Îngrijirea prenatală regulată este esențială pentru identificarea și abordarea timpurie a complicațiilor potențiale, îmbunătățind astfel rezultatele pentru mamă și copil. Abordarea unor astfel de probleme necesită îmbunătățirea continuă a prestării de servicii și îmbunătățirea comunicării prin canale de încredere.

Combaterea discriminării împotriva etnicilor romi rămâne o provocare. Invitații au remarcat importanța de a rupe tăcerea cu privire la discriminare și de a împuternici persoanele să conteste practicile discriminatorii din comunitățile lor, inclusiv prin depunerea de plângeri. Oferind minorităților cunoștințele și competențele de care au nevoie pentru a participa în mod eficient la procesele de luare a deciziilor și pentru a-și apăra drepturile, le putem face vocile mai puternice și putem promova o mai mare incluziune și reprezentare în societate.

În mod similar, organizarea de seminare și sesiuni de formare pentru autoritățile publice și prestatorii de servicii poate sensibiliza și oferi strategii practice pentru abordarea discriminării. În plus, o mai bună cunoaștere a culturii persoanelor de etnie romă favorizează înțelegerea și respectul reciproc, precum și promovează sensibilitatea culturală în cadrul sistemelor de prestare a serviciilor.

În cele din urmă, s-a remarcat importanța locului de muncă drept piatră de temelie a incluziunii socio-economice. S-a menționat că angajarea persoanelor de etnie romă de către autoritățile publice locale are un impact deosebit, servind ca o formă puternică de reprezentare și demonstrând un angajament față de diversitate și incluziune socială. Acest lucru transmite un mesaj puternic conform căruia vocile persoanelor de etnie romă sunt apreciate și respectate în cadrul comunității și pot contribui în mod semnificativ la procesele de luare a deciziilor și la structurile de guvernanță. În plus, contribuie la împuternicirea economică și la mobilitatea socială în cadrul comunității de romi, ajutând la abordarea disparităților de lungă durată și la promovarea unei egalități sporite. Pentru a atinge acest obiectiv, autoritățile publice locale ar trebui să implementeze strategii specifice de recrutare și menținere, să ofere formare și sprijin pentru a asigura succesul angajaților de etnie romă și să creeze medii de lucru favorabile incluziunii, care să promoveze respectul, demnitatea și sentimentul de apartenență pentru toți angajații.

BUNE PRACTICI ȘI RECOMANDĂRI

În timpul discuției, s-au identificat mai multe bune practici în contextul Moldovei, inclusiv:

- Burse de merit pentru elevii de etnie romă pentru a spori oportunitățile educaționale.
- Mobilizarea mediatorilor romi pentru a reduce decalajele de comunicare și a rezolva conflictele.
- Înființarea centrelor destinate sprijinirii familiilor vulnerabile și implementarea de inițiative adaptate pentru partajarea informațiilor, cu scopul de a împuternici comunitatea.
- Eforturi de colaborare prin implicarea tuturor părților interesate pentru promovarea coeziunii sociale și abordarea barierelor sistemice.

Sesiunea 4: Răspunsul pentru refugiați în Moldova și refugiații romi

După discuția privind situația etnicilor romi locali din Moldova, discuția a trecut la situația refugiaților de etnie romă din țările de azil. Prima sesiune de discuții s-a axat pe refugiații de etnie romă din Moldova și a inclus vorbitori din partea Ministerului Afacerilor Interne (MAI), Asociația Națională a Mediatorilor Comunitari din Republica Moldova, Oficiul Avocatului Poporului, viceprimarul orașului Ungheni și ONG-ul internațional INTERSOS.

Secretarul de stat al MAI a început sesiunea cu o prezentare generală a răspunsului Guvernului Moldovei la sosirea a peste 1,5 milioane de refugiați din Ucraina în Moldova începând cu luna februarie 2022, aproximativ 120 000 dintre acestea hotărând să rămână în țară. Numărul refugiaților de etnie romă nu este cunoscut, deoarece nu se colectează date în funcție de etnie. Directiva privind protecția temporară (PT), introdusă în Moldova în luna martie 2023 și extinsă până în luna martie 2025, s-a dovedit a fi un mecanism esențial pentru asigurarea șederii legale a refugiaților strămutați din Ucraina, precum și pentru accesul la servicii precum locuințe, servicii de sănătate, locuri de muncă și educație. La data desfășurării dialogului regional, fuseseră emise permise de PT pentru peste 43 000 de persoane. Refugiații de etnie romă pot alege unde să locuiască, locuințele nu sunt atribuite în funcție de etnie, iar școlile sunt accesibile tuturor copiilor, deși există provocări specifice în ceea ce privește alfabetizarea copiilor de etnie romă. Guvernul a colaborat cu părțile umanitare interesate pentru a mobiliza fonduri destinate tuturor refugiaților din Moldova, inclusiv refugiaților de etnie romă, prin Planul de răspuns pentru situația refugiaților (RRP) pentru Moldova. La fel ca și în alte sesiuni, s-a subliniat rolul important al mediatorilor romi în asigurarea accesului refugiaților de etnie romă la drepturi și servicii.

Acest lucru este valabil în special în regiunea transnistreană, unde Guvernul nu are o prezență. După cum a remarcat directorul Asociației Naționale a Mediatorilor Comunitari din Republica Moldova , în fiecare regiune în care există un mediator de etnie romă, este mult mai ușor accesul la educație, la serviciile de sănătate și documentare pentru comunitatea de romi, inclusiv pentru refugiații de etnie romă. Mediatorii romi ar dori, totuși, o implicare mai semnificativă a Guvernului în procesele de luare a deciziilor cu privire la problemele persoanelor de etnie romă. Deși volumul de muncă poate fi copleșitor, mediatorii romi pot depăși provocările cu ajutorul partenerilor naționali și internaționali. Cu toate acestea, ei rămân prost plătiți și cu personal insuficient. Este nevoie de 82 de mediatori romi, însă sunt doar 48, deși Guvernul intenționează să ajungă la 50.

Viceprimarul orașului Ungheni a oferit un punct de vedere cu privire la răspunsul autorităților publice locale (APL) în ceea ce privește refugiații de etnie romă. Zece (10) familii de etnie romă locuiau în orașul Ungheni la acea dată. Principala provocare pentru comunitatea de romi a fost să fie acceptată de comunitatea gazdă, având în vedere că cultura lor este foarte diferită. Acestea fiind spuse, încă de la începutul situației de urgență în legătură cu refugiații, orașul Ungheni a devenit mai primitor față de persoanele de etnie romă. Cu toate acestea, există și alte provocări. Deși copiilor li se garantează acces gratuit la grădinițe și școli, doar doi copii de etnie romă erau înscriși la momentul conferinței.

> *O persoană strămutată constituie o valoare adăugată pentru țară, nu o problemă.*
>
> *Jana Costachi, fost Secretară de stat, Ministerul Afacerilor Interne; Președintă, Comisia de coordonare a activităților în domeniul migrației și azilului*

De asemenea, poate fi o provocare pentru persoanele de etnie romă să găsească o locuință, deoarece familiile lor sunt adesea foarte numeroase. Deseori, APL-urile nu dispun de suficiente resurse pentru a ajuta refugiații. Cu sprijinul UNHCR, s-a deschis un centru comunitar în orașul Ungheni, care a contribuit la integrarea refugiaților, inclusiv a celor de etnie romă, și la coeziunea socială.

Monitorizarea drepturilor refugiaților de etnie romă este realizată de diferite instituții și organizații, inclusiv de Oficiul Avocatului Poporului. Un raport recent [9] al Oficiul Avocatului Poporului a evidențiat discriminarea ca fiind una dintre cele mai mari provocări cu care se confruntă refugiații de etnie romă în Moldova, menționând în mod special segregarea (inclusiv auto-segregarea) în anumite centre de plasament temporar a refugiaților (CPTR) și provocările refugiaților de etnie romă care sunt respinși sau expulzați din CPTR din cauza etniei lor. Maltratarea istorică de către stat și alte instituții a condus la o lipsă de încredere între comunitatea de romi și entitățile guvernamentale. Refugiații de etnie romă se confruntă cu aceeași lipsă de încredere. Mai sunt multe de făcut, inclusiv sensibilizarea societății și formarea funcționarilor publici.

Diferiți invitați au subliniat importanța consultărilor publice cu comunitățile de romi pentru a identifica preocupările specifice ale acestora și pentru a colabora la găsirea unor soluții adaptate. Acest lucru ar contribui la integrarea și coeziunea lor socială în contextul Moldovei. Încurajarea participării femeilor de etnie romă, în special, a fost considerată esențială pentru a preveni marginalizarea acestora. Grupul operativ pentru persoanele de etnie romă a fost considerat un forum pozitiv pentru această implicare.

A fost evidențiată importanța unei politici de integrare pe termen lung pentru comunitatea refugiaților de etnie romă, axată pe angajamentul reciproc și pe dreptul persoanelor strămutate de a-și alege propriul parcurs.

Integrarea nu se va realiza într-o zi, sau chiar într-un an. Având în vedere discriminarea sistemică care a persistat de-a lungul timpului, avem nevoie de timp pentru a o înțelege și pentru a o combate. Acestea fiind spuse, Moldova dispune de oportunități care nu se întâlnesc în alte țări din Europa. Încă de la începutul situației de urgență în legătură cu refugiații, în Moldova s-a recunoscut că persoanele de etnie romă pot activa drept medici, psihologi, profesori, mediatori și așa mai departe. ONG-urile din Moldova pledează cu fermitate pentru comunitatea de romi, iar statul este deschis la dialog și conștient de nevoile specifice ale acestei comunități. Deși mai sunt încă multe de făcut, cel puțin în Moldova subiectul comunității de romi face parte din dialogul public în căutarea soluțiilor. Implicarea directă a refugiaților de etnie romă și a ONG-urilor conduse de persoane de etnie romă este esențială în această privință, pentru a asigura faptul că comunitatea de romi contribuie la alegerea celor mai bune soluții pentru ei.

BUNE PRACTICI ȘI RECOMANDĂRI

În timpul discuției, s-au identificat mai multe bune practici în contextul Moldovei, inclusiv:

- Înființarea sistemului de mediatori romi, susținut de un cadru juridic, care să faciliteze comunicarea și sprijinul pentru refugiații de etnie romă.
- Implicarea activă a instituțiilor naționale pentru drepturile omului în monitorizarea drepturilor refugiaților de etnie romă și intervenția în cazurile de discriminare.
- Advocacy din partea ONG-urilor din Moldova, a statului și a mediatorilor romi în sprijinul drepturilor și incluziunii refugiaților de etnie romă, atât pentru a aborda problemele sistemice, cât și pentru a sensibiliza opinia publică.

9. Office of Ombudsman for the Republic of Moldova, Raport Alternativ în baza Convenției ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială 2024

Sesiunea 5: Răspunsul la nevoile refugiaților: Acceptarea refugiaților de etnie romă în Europa

Dincolo de Moldova, organizațiile societății civile din țările de azil învecinate, multe dintre ele conduse de persoane de etnie romă, au împărtășit opiniile și experiențele privind primirea și tratamentul refugiaților de etnie romă. Printre invitați s-au regăsit reprezentanți ai Protecției civile și operațiunilor de ajutor umanitar a Comisiei Europene (ECHO) din Moldova, alături de organizații ale societății civile din Germania, România, Republica Cehă și Ungaria.

Republica Cehă (Romodrom): Romodrom a început ca o inițiativă condusă de persoane de etnie romă în anul 2001 pentru a combate excluziunea socială a comunităților de romi și de atunci s-a extins pentru a sprijini toate populațiile vulnerabile. Din anul 2022, Romodrom a contribuit activ la răspunsul privind nevoile refugiaților din Republica Cehă. A fost foarte dificil de a evalua numărul refugiaților din cauza documentării limitate, estimându-se că aproximativ 300 de refugiați de etnie romă locuiesc în prezent în țară și primesc asistență.

Eforturile inițiale s-au axat pe asigurarea nevoilor de bază și a serviciilor esențiale, inclusiv ajutoare umanitare, prin parteneriate stabilite cu UNHCR și UNICEF. Implementarea echipelor mobile s-a dovedit de succes în abordarea mișcărilor dinamice ale refugiaților. O abordare importantă a organizației a fost aceea de a angaja personalități locale cu autoritate și lucrători interculturali pentru a promova implicarea comunității în domeniile excluse din punct de vedere social, cu scopul de a stabili un climat de încredere cu comunitățile marginalizate, cum ar fi cele rome.

Cu toate acestea, discriminarea împotriva refugiaților de etnie romă și tensiunile sociale persistă, existând rapoarte cu privire la condiții de trai inferioare standardelor și acces limitat la servicii esențiale. În timp ce unele comunități de refugiați se unesc datorită experiențelor comune, altele se confruntă cu tensiuni sociale intense. Aceste tensiuni depășesc interacțiunile dintre refugiații de etnie romă și alte grupuri, afectând întreaga populație cehă și minoritățile etnice, precum comunitatea rusă.

Un domeniu de interes deosebit pentru Romodrom în Republica Cehă a fost legat de locuințe. Adăposturile temporare, deși au fost înființate, nu reușesc să răspundă în mod corespunzător nevoilor pe termen lung. Modificările legislative propuse care limitează accesul la locuințele pentru refugiați generează îngrijorări suplimentare, în special pentru refugiații de etnie romă, care au nevoie în special de locuințe.

Vicente Palacios Ducar, Expert Umanitar, ECHO (stânga), moderând panelul de discuții despre Răspunsul pentru refugiați: Primirea refugiaților romi în Europa. Panel (de la stânga la dreapta): Maria Potapova, Manager de Proiect, Romodrom [Republica Cehă], Zsófia Baglyas, Coordonator de Proiect, Fundația Carpatină [Ungaria], Izaura Dryma, Coordonator, Departamentul pentru Refugiați, Aresel [România], Christoph Leucht, Manager de Proiect, Fundația Hildegard Lagrenne pentru Educație, Incluziune și Participare a romilor și sintilor din Germania. ©UNHCR/Salahaldeen Abdulrahman

Ungaria (Fundația Carpatica): Fundația Carpatica dispune de 30 de ani de experiență în activitatea sa în regiunile de frontieră din cinci țări. Recent, s-a implicat în sprijinirea refugiaților de etnie romă din Ucraina, lucrând prin parteneriate și proiecte pentru a asista persoanele fizice și familiile, în special cele de etnie romă, prin metode sensibile din punct de vedere cultural.

Sunt necesare abordări adaptate pentru a soluționa provocări specifice din diferite țări, cum ar fi închiderea unui cămin din cauza modificărilor legislative care au dus la strămutarea familiilor de etnie romă, inclusiv a copiilor care merg la școală. Fundația angajează echipe de asistenți sociali pentru a asigura un sprijin cuprinzător pentru refugiații de etnie romă, cu mediatori romi instruiți pentru a gestiona cazuri complexe și pentru a susține sensibilitatea în cadrul instituțiilor guvernamentale.

România (Aresel): Discriminarea la punctele de tranzit a condus la acțiuni de advocacy pentru un tratament mai bun al refugiaților de etnie romă în România. În plus, din cauza numărului limitat de locuințe pentru familiile de etnie romă, unul dintre aspectele-cheie au fost eforturile de asigurare a locuințelor și de integrare a acestora în comunitate. Aresel a intervenit pentru a asigura locuințe familiilor de etnie romă din București, promovând integrarea în cadrul comunității. Inițiativele educaționale, inclusiv cursurile de limbă și sprijinul psihologic, au integrat cu succes copii de etnie romă și ne-romă, creând un mediu de sprijin asemănător cu o a doua familie.
Cooperarea cu autoritățile publice locale a fost esențială în acordarea de asistență refugiaților de etnie romă, reflectând o abordare colaborativă a eforturilor de integrare.

Germania (Fundația Hildegard Lagrenne): Problema acceptării refugiaților de către Germania este complexă, având rădăcini în contexte istorice. Experiențele anterioare ale Germaniei cu refugiații, inclusiv în perioada nazistă, au influențat legile sale privind azilul. Cu toate acestea, partidele politice au exploatat imigrația pentru agendele lor, făcând din acest subiect unul sensibil. În pofida ofertei de azil, cotele de refugiați ale Germaniei sunt relativ mici în comparație cu populația sa.

Decizia cancelarei Merkel din anul 2015 de a primi refugiați a generat solidaritate și inițiative ale societății civile. Afluxul de refugiați din Ucraina din luna februarie 2022 a evidențiat discrepanțele în tratamentul aplicat de către Germania diferitelor grupuri de refugiați, în special refugiaților de etnie romă. Deși mulți ucraineni au obținut rapid statut de refugiat și sprijin, refugiații de etnie romă s-au confruntat cu discriminare și provocări.

Din punct de vedere istoric, politica de imigrare a Germaniei a fost lipsită de măsuri specifice pentru incluziunea romilor, însă inițiativele recente urmăresc să remedieze această lacună. Abordările municipalităților cu privire la integrarea refugiaților variază, unele dintre acestea adoptând colaborarea cu organizațiile de romi pentru a obține rezultate mai bune. Cu toate acestea, unele se opun eforturilor de incluziune, perpetuând discriminarea și împiedicând sprijinul eficient pentru refugiați.

BUNE PRACTICI ȘI RECOMANDĂRI

Printre bunele practici identificate în timpul discuțiilor în rândul țărilor participante s-au evidențiat implicarea directă a organizațiilor conduse de persoane de etnie romă în eforturile de răspuns la nevoile refugiaților. Această abordare s-a dovedit a fi atât necesară, cât și eficientă pentru asigurarea unei incluziuni mai bune a refugiaților de etnie romă. Aceste organizații ale societății civile, care își desfășoară activitatea în diferite țări, reprezintă o punte importantă și solidă între comunitatea de refugiați de etnie romă, autoritățile publice locale și comunitățile gazdă.

DISCUȚII ÎN GRUPURI MICI

A doua zi a dialogului regional a cuprins sesiuni de discuții în grupuri mici pe teme de interes special pentru refugiații de etnie romă, inclusiv educația, protecția copilului și egalitatea de gen, coeziunea socială și dezvoltarea comunității, precum și măsurile de incluziune, inclusiv documentația, mijloacele de trai și locuințele. Rezumatele discuțiilor în grupuri mici evidențiază provocările și oportunitățile din fiecare domeniu.

Sesiunea 1: Educație

> ***Să am mai mulți copii de etnie romă în școala mea. Esteun vis pentru mine."***
>
> ***Ludmila Gruscaia, Directoarea Liceului Lev Tolstoi, Glodeni, Moldova***

În cadrul sesiunii de discuții pe tema educației au fost prezentate opiniile reprezentanților UNICEF (moderator), Ministerului Educației și Cercetării (Moldova), Tarna Rom (ONG condus de persoane de etnie romă în Moldova), directorului Liceului „Lev Tolstoi", Glodeni (Moldova), Fundației Hildegard Lagrenne pentru Educație (Germania) și Centrului pentru romi Uzhhorod (ONG condus de persoane de etnie romă în Ucraina).

Provocări

Invitații și participanții au subliniat o varietate de provocări legate de educația refugiaților de etnie romă. Unele provocări au fost la nivel instituțional și au inclus lipsa finanțării pentru serviciile necesare, barierele lingvistice, lipsa documentelor necesare, cum ar fi actele educaționale și certificatele de vaccinare și, foarte important, lipsa datelor referitoare la copiii care nu frecventează școala.

Factorii sociali, de asemenea, au un impact semnificativ, inclusiv căsătoriile juvenile, copiii care merg târziu în clasa întâi și lipsa de alfabetizare a părinților (care le îngreunează completarea formularelor de înscriere la școală, citirea anunțurilor despre întâlnirile cu părinții etc.), precum și temerile legate de discriminare. A fost subliniată necesitatea de a evidenția în fața copiilor și a părinților beneficiile educației, precum și necesitatea de a colabora pentru a asigura faptul că vor fi disponibile oportunități de muncă adecvate pentru copii după absolvire. În acest sens, susținătorii ar trebui să se axeze nu doar pe înscrierea la școală, ci și pe prevenirea abandonului școlar.

De asemenea, au fost remarcate legăturile dintre educație și protecția copilului. Absența copiilor de la școală, de exemplu, crește riscurile căsătoriilor juvenile.
S-a remarcat că aceste provocări nu sunt exclusive pentru refugiații de etnie romă; multe dintre ele se aplică și etnicilor romi din Moldova. Ar trebui să se coordoneze și să se consolideze reciproc eforturile pentru ambele comunități.

Soluții sugerate

Au fost propuse o serie de soluții și recomandări pentru abordarea acestor provocări. Cu toate acestea, toți invitații au subliniat necesitatea implicării active a membrilor comunităților de romi în abordarea acestei probleme.

Ca punct de plecare, s-a propus realizarea unui exercițiu de cartografiere care să identifice locația tuturor copiilor de etnie romă de vârstă școlară. Acest lucru ar permite o abordare mai bine direcționată a eforturilor de înscriere în școli.

La nivel școlar, s-a remarcat importanța asigurării faptului că școlile sunt medii sigure și primitoare, care promovează combaterea discriminării și a rasismului. Aceste eforturi ar putea fi sprijinite prin oferirea de materiale educaționale și cărți care să evidențieze cultura romă În plus, este esențial să nu dăm vina pe copiii de etnie romă pentru performanțele lor slabe la școală, ci să colaborăm cu profesorii pentru a ne asigura că beneficiază de tot sprijinul necesar. Prea des, termenul „copii de etnie romă" este folosit într-un context negativ pentru a descrie copiii care se confruntă cu dificultăți, trecând cu vederea numeroșii copii de etnie romă care se descurcă bine la școală și au succes. Desigur, este nevoie de finanțare din partea autorităților publice locale și naționale pentru a asigura prestarea serviciilor necesare copiilor și familiilor.

Părinții reprezintă un factor crucial în creșterea ratei de înscriere a elevilor în școli. Susținătorii educației trebuie să fie proactivi în contactarea părinților, pentru a le explica beneficiile înscrierii la școală, a aborda preocupărilor acestora (în special cu privire la discriminare și intimidare) și pentru a-i sprijini în procesul de înscriere. Nu este suficient să le oferim părinților de etnie romă formulare de înscriere, având în vedere că mulți dintre ei nu sunt alfabetizați.

S-a subliniat necesitatea construirii încrederii între comunitatea de romi și școlile locale. S-a recomandat implicarea mediatorilor comunitari romi în aceste eforturi, recunoscând totodată că aceștia sunt deja copleșiți. Ar fi ideal să angajați mediatori comunitari care să se dedice exclusiv procesului de înscriere a copiilor de etnie romă în școli, în orașele cu o populație semnificativă de copii din această comunitate. În plus, s-a sugerat că evidențierea exemplelor pozitive din comunitatea de romi poate contribui la motivarea elevilor pentru a obține succes. În cele din urmă, s-a propus ca părinții să fie implicați în activități de alfabetizare ca să fie mai capabili să se implice în educația copiilor lor.

BUNE PRACTICI

Au fost identificate următoarele bune practici:

- Vizita Grupului interinstituțional de lucru pentru educație la o școală situată în apropierea unui Centru de plasament temporar pentru refugiați, unde locuiau multe familii de refugiați de etnie romă, pentru a identifica barierele în procesul de înscriere și pentru a dezvolta soluții comune pentru a le aborda (Moldova)
- Cursuri informale de alfabetizare pentru copiii de etnie romă care locuiesc în centrele de plasament temporar pentru refugiați, menite să faciliteze înscrierea la școală, cu activități individualizate pentru părinți și copii, explicând beneficiile acestor cursuri (Moldova)
- Introducerea în școli a unor cursuri despre istoria persoanelor de etnie romă (Moldova)
- Sesiuni de informare pentru profesori cu privire la modul de promovare a incluziunii (Moldova, Germania)
- Campanii privind acceptarea refugiaților și a elevilor de etnie romi (Germania)
- Organizarea de programe extrașcolare, accesibile tuturor elevilor, privind istoria și cultura persoanelor de etnie romă (Germania)
- Oferirea de consiliere juridică privind dreptul copiilor la educație (Ucraina)
- Evidențierea istoriilor de succes – cum ar fi fata de etnie romă care a câștigat patru concursuri școlare și a reprezentat școala locală la un concurs regional (Moldova)
- Angajarea mediatorilor romi pentru a sprijini înscrierea la școală și pentru a preveni abandonul școlar (Moldova, Germania)
- Angajarea profesorilor de etnie romă (Germania)
- Oferirea serviciilor de sprijin (inclusiv sprijin academic, precum și sprijin social, cum ar fi dușuri comunitare și mașini de spălat) într-un „Centru" al comunității rome (Ucraina)

Sesiunea 2: Protecția copilului și violența în bază de gen

În cadrul sesiunii de discuții privind protecția copilului și educația pentru egalitatea de gen au fost prezenți reprezentanți ai Coaliției Naționale „Viața fără Violență" (moderator), ai Direcției Politici de Protecție a Drepturilor Copilului din cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale din Moldova (MMPS), ai ONG-ului pentru drepturile femeilor de etnie romă ROMNI, ai ONG-ului pentru protecția copilului AVE Copiii, ai UN Women, ai Centrului pentru romi (ONG condus de persoane de etnie romă în Ucraina) și ai Fundației Carpatica (Ungaria).

Provocări

În cadrul sesiunii de discuție despre protecția copilului și egalitatea de gen, au fost subliniate o serie de provocări, inclusiv probleme legate de înscrierea în școli (cum ar fi lipsa vaccinurilor care împiedică accesul la grădiniță), prezența și abandonul școlar (printre care sarcina precoce ca factor care contribuie la abandonul școlar), documentarea (inclusiv înregistrarea nașterii), violența împotriva femeilor și fetelor, neîncrederea în poliție și stereotipurile negative referitoare la femeile de etnie romă. Au fost, de asemenea, subliniate provocări practice, cum ar fi barierele lingvistice (de exemplu, atunci când specialiștii în protecția copilului delegați la frontieră nu vorbesc aceeași limbă cu refugiații de etnie romă), lipsa mediatorilor romi și volumul de muncă nerealist de mare pentru mediatorii existenți.

Soluții sugerate

Discuția a evidențiat necesitatea de a oferi sprijin mediatorilor romi, care joacă un rol-cheie în interacțiunea cu refugiații de etnie romă și în sprijinirea acestora, dar care sunt suprasolicitați și însărcinați cu gestionarea și soluționarea a prea multe probleme, fără a dispune de mijloacele necesare pentru a face acest lucru. De asemenea, a fost remarcată importanța implicării mediatorilor romi în echipele multidisciplinare, deoarece acest lucru poate contribui la promovarea încrederii între toate părțile interesate.

În ceea ce privește VBG, s-a remarcat că supraviețuitorii de etnie romă se adresează adesea mediatorilor, în loc să apeleze la poliție. Prin urmare, este nevoie de sprijin suplimentar și de formare pentru mediatori, astfel încât să poată gestiona mai eficient aceste cazuri. S-a discutat, de asemenea, despre necesitatea de formare suplimentară privind protecția copilului, precum și despre o propunere de a adapta adăposturile la nevoile femeilor de etnie romă care fug de violența în bază de gen, în special de violența din partea partenerului intim. S-a remarcat că trebuie de luat în considerare rolul mediatorilor comunitari în cazurile sensibile. Deși pot contribui la comunicarea cu membrii comunității de romi, inclusiv cu supraviețuitorii VBG, rolul lor trebuie să fie perceput ca diferit de cel al organelor de drept, altfel riscă să piardă încrederea comunității. În plus, a fost evidențiată importanța implicării bărbaților în abordarea inegalității de gen, care stă la baza VBG.

> *Atunci când o familie de etnie romă întâlnește un membru de aceiași etnie dintr-o echipă multidisciplinară [pentru cazurile de VBG], acest lucru sporește nivelul de încredere și credibilitate."*
>
> *Elena Sîrbu, Președintă, ROMNI*

În ceea ce privește protecția copilului, participanții au remarcat rolul-cheie pe care îl joacă părinții în viața copiilor lor. „La nivelul comunității de romi, relația dintre mame și copii este foarte specifică", a remarcat șeful ONG-ului ROMNI. Acestea fiind spuse, este de asemenea nevoie ca specialiștii să intervină în cazul în care părinții nu își sprijină în mod adecvat copiii. Familiile care au nevoie de sprijin ar trebui să fie informate și încurajate să solicite serviciile existente.

Mecanismele de coordonare intersectorială au fost considerate instrumente importante, nu numai pentru prestarea de servicii, ci și pentru asigurarea coordonării între diferite părți interesate, astfel încât familiile să nu fie nevoite să răspundă separat la solicitările acestora. Ca răspuns la mai multe întrebări privind cazuri individuale în care familiilor le-au fost refuzate serviciile, s-a recomandat mediatorilor să se asigure că corespondența cu autoritățile locale este efectuată în scris, astfel încât, în caz de refuz, să poată fi făcut recurs oficial. În cele din urmă, s-a evidențiat faptul că, atunci când se vorbește despre drepturile copiilor, nu ar trebui să existe nicio distincție, deoarece toți se bucură de aceleași drepturi.

În contextul egalității de gen, un alt subiect semnificativ de discuție a fost importanța incluziunii în câmpul muncii. Participanții au sugerat organizarea unei sesiuni pentru mediatori, astfel încât aceștia să înțeleagă mai bine cum să intervină în cazul apariției problemelor legate de muncă. De asemenea, s-a sugerat să se pună mai mult accent pe sprijinirea participării civice și politice a femeilor de etnie romă, precum și pe sprijinirea femeilor de etnie romă ca să candideze pentru funcții publice. Un invitat al sesiunii a sugerat că femeile ar trebui sprijinite „să fie persoane care îngrijesc și să aibă și o carieră."

©UNHCR/ Salahaldeen Abdulrahman

În cele din urmă, s-a remarcat practica bună a unor organizații de a angaja experți de etnie romă și s-a propus ca toate organizațiile să adopte această practică. În timp ce femeile de etnie romă au deja o voce puternică, organizațiile internaționale trebuie să ofere sprijin și să asculte, pentru a se asigura că o diversitate și mai mare de voci este auzită.

BUNE PRACTICI

Au fost identificate următoarele bune practici:

- Modificarea legislației naționale privind drepturile copilului (Legea nr. 370) pentru a asigura alinierea la Convenția cu privire la drepturile copilului, bazată pe principiul nediscriminării serviciilor. (Moldova)
- În ceea ce privește serviciile guvernamentale, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a remarcat reforma RESTART a Guvernului, care prevede angajarea și formarea de specialiști suplimentari în protecția copilului pentru a sprijini primarii în intervențiile de protecție a copiilor. (Moldova)
- Angajarea de experți de etnie romă de către organizațiile internaționale. (Moldova)
- Crearea unui fond pentru educația persoanelor de etnie romă, destinat sprijinirii profesorilor și elevilor (de toate etniile) (România)
- Cursuri de dansuri tradiționale rome oferite atât fetelor ucrainene de etnie romă, cât și celor de etnie ne-romă (România)
- Formări comune privind protecția copilului cu mediatori și asistenți sociali, facilitate de un membru al comunității de romi. (planificate) (Moldova)

Felicia Bludoi, tânără de 23 de ani din Comrat, Republica Moldova, este o persoană remarcabilă pentru comunitatea romă din Moldova. Ea este studentă la Drept la Universitatea de Stat din Comrat, studiază și la Facultatea de Cultură Națională și lucrează ca mediator comunitar și prezentator de știri la NTS TV. Având aspirația de a deveni avocat profesionist, Felicia dorește să-și continue activitatea de mediere, oferind un exemplu puternic pentru comunitatea sa. Drumul său evidențiază puterea educației în depășirea stereotipurilor, iar ea militează activ pentru sprijinirea refugiaților romi și a comunităților marginalizate.

Sesiunea 3 Incluziunea (mijloace de trai, locuințe, documentare)

În cadrul sesiunii de discuție privind incluziunea, care a acoperit aspecte legate de mijloace de trai, locuințe și documentare, au fost prezenți reprezentanți ai Ambasadei Statelor Unite în Chișinău, Moldova (moderator), ai Ministerului Muncii și Protecției Sociale (MMPS) (Moldova), ai Centrului de Drept al Avocaților (ONG, Moldova), ai Biroului Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă din Ungheni (Moldova), ai Asociației Naționale a Mediatorilor Comunitari (Moldova), ai RomaJust (ONG condus de persoane de etnie romă, România), ai Fundației Carpatica (Ungaria).

Principalele provocări

În general, discriminarea a fost remarcată ca fiind una dintre principalele bariere în calea incluziunii refugiaților de etnie romă în societate. Așa cum explică Asociației Naționale a Mediatorilor Comunitari din Moldova, discriminarea afectează accesul la mijloace de trai, locuințe și o serie de alte servicii sociale. Odată ce refugiații de etnie romă se confruntă cu discriminarea, devine mai greu de a-i motiva să-și dorească cu adevărat integrarea. Astfel, efectele discriminării se extind dincolo de acțiunile individuale care au loc.

Fiecare refugiat merită o abordare individuală, inclusiv refugiații de etnie romă.

Vasile Cușca, Secretar de stat, Ministerul Muncii și Protecției Sociale

Cazarea: În Moldova, de la începutul situației de urgență în legătură cu refugiații, au fost înființate aproximativ 140 de centre de plasament temporar pentru refugiați (CPTR) atât în clădiri publice, cât și private. Moldova se află în prezent în procesul de consolidare a CPTR-urilor, cu intenția de a promova integrarea refugiaților în comunitatea gazdă și de a contribui la coeziunea socială. Refugiații deosebit de vulnerabili pot fi relocați într-un CPTR care va rămâne deschis, în timp ce alții vor trebui să își găsească adăpost fie la rude sau prieteni, fie pe piața privată. În timp ce închiderea CPTR-urilor oferă oportunități, aceasta generează și provocări pentru cei care nu sunt eligibili să se relocheze într-un alt CPTR, în special având în vedere creșterea prețului chiriilor în anumite locații, precum Chișinău. Pentru familiile de etnie romă, care adesea sunt numeroase, găsirea unor chirii private adecvate și accesibile poate fi dificilă. Asistența pentru închiriere oferită de partenerii internaționali poate fi utilă, însă aceasta este, de regulă, limitată în timp. Unii refugiați de etnie romă raportează, de asemenea, discriminare pe piața locuințelor private și refuzul proprietarilor de a oferi chirie din cauza etniei lor.

Provocări similare se întâlnesc în România, unde una dintre cele mai mari provocări legate de locuințe cu care se confruntă refugiații de etnie romă este numărul mare de membri ai familiile lor. Conform ONG-ului RomaJust, găsirea unei locuințe accesibile pentru familiile cu șapte până la zece membri poate fi o provocare. Conform RomaJust, statul a refuzat să ofere locuințe refugiaților de etnie romă, argumentând că dimensiunea mare a familiilor constituie un impediment în găsirea unor locuințe adecvate. Acest lucru a condus apoi la o pierdere a încrederii refugiaților de etnie romă în instituțiile statului.

Robyn Prinz, Coordonator Regional pentru Refugiați, Ambasada SUA în Moldova (stânga), moderând panelul de discuții despre Incluziune (Mijloace de trai, Cazare, Documentare). Panel: Vasile Cușca, Secretar de Stat, Ministerul Muncii și Protecției Sociale [Moldova], Oleg Palii, Director Executiv, Centrul de Drept al Avocaților [Moldova], Oxana Conița, Specialist Superior, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, biroul din Ungheni [Moldova], Silvia Feraru, Asociația Mediatorilor Comunitari [Moldova], Eugen Ghiță, Președinte, RomaJust (ONG condus de romi [România]), Zsófia Baglyas, Coordonator de Proiect, Fundația Carpatină [Ungaria]. ©UNHCR/Salahaldeen Abdulrahman

Documentație: În rândul etnicilor romi din Moldova, lipsa documentelor nu este o problemă la fel de mare precum în alte țări. La 1 889 de persoane fizice recunoscute ca apatrizi în Moldova, doar 5 sunt identificate ca etnici romi [10]. Deși numărul persoanelor de etnie romă fără documente din Moldova este probabil mai mare decât acesta, se consideră că acesta nu este foarte ridicat. Situația refugiaților de etnie romă din Ucraina este, însă, ceva mai dificilă. Mulți nu au documente și nu depun cereri pentru a le obține. Fără documente, aceștia nu pot avea acces la educație, locuri de muncă, protecție socială, asistență medicală și alte servicii.
Mijloace de trai: Reprezentantul biroului ANOFM din Ungheni a menționat că autoritățile publice locale, la fel ca autoritățile centrale, fac tot posibilul pentru a facilita integrarea refugiaților de etnie romă. Cu toate acestea, reprezentanții persoanelor de etnie romă au declarat că se așteaptă la mai multe din partea ANOFM în ceea ce privește sprijinirea accesului lor la oportunități de angajare.

Soluții sugerate
În ceea ce privește abordarea provocării mai largi a discriminării, invitații la dezbatere au remarcat că primul pas către incluziune constă în educație și în promovarea toleranței și egalității. Mediatorii romi sunt o parte esențială în cadrul acestui proces, deoarece nu doar că ajută refugiații romi să depășească discriminarea, dar contribuie și la creșterea încrederii comunității rome în integrare.

Mijloace de trai: În Ungheni, Moldova, autoritățile locale au anunțat că au oferit informații refugiaților de etnie romă ucraineni cu privire la oportunitățile de angajare, educație și asistență medicală. Șapte (7) refugiați în CPTR au obținut certificate în domeniul serviciilor de înfrumusețare, astfel încât să poată oferi servicii chiar și în cadrul CPTR. Un ONG local, împreună cu ANOFM locală, a oferit alte activități pentru ca refugiații de etnie romă să se integreze mai bine în comunitatea locală.

Reprezentantul Asociației Naționale a Mediatorilor Comunitari a îndemnat instituțiile și agențiile de stat să colaboreze mai strâns cu mediatorii romi în vederea reușitei integrării persoanelor de etnie romă.

Cazarea: La situația menționată de Secretarul de stat al MMPS, este de datoria autorităților publice locale să intervină și să abordeze problemele de discriminare de pe piața locativă locală. Acestea au, de asemenea, un rol în a motiva societatea să fie mai deschisă față de persoanele strămutate, indiferent de etnie. Instituțiile de stat și OSC-urile locale au un rol important în facilitarea integrării refugiaților de etnie romă și în combaterea discriminării.

ONG-ul românesc RomaJust a sugerat necesitatea ca guvernul român să lanseze un program național pentru refugiați, inclusiv pentru refugiații de etnie romă, pentru a le facilita accesul la locuințe. Într-un astfel de program, statul ar putea face referire la dispozițiile legale care reglementează accesul la locuințe și modul în care acestea trebuie respectate. Acest lucru ar facilita monitorizarea situației de către stat și un control general, ceea ce poate fi benefic pentru toate părțile implicate.

Documentație: ONG-ul de servicii juridice din Moldova, Centrul de Drept al Avocaților, a identificat diferite mijloace de a sprijini refugiații romi în obținerea documentației necesare în Moldova. Primul pas a fost verificarea dacă persoana de etnie romă are rădăcini în Moldova, ceea ce ar putea conferi dreptul de a obține cetățenia moldovenească. Al doilea constă în acordarea sprijinului privind procesul de solicitare a protecției temporare, cu condiția ca aceștia să dețină dovezi suficiente privind cetățenia sau statutul de protejat în Ucraina.

10. Vezi Scrisoarea Agenției Servicii Publice a Republicii Moldova către Mihail Vodă, Șef al Inspectoratului General pentru Migrație, datată 17 ianuarie 2024 (disponibilă la UNHCR Moldova).

Al treilea constă în solicitarea statutului de persoană apatridă, care este mai avantajos decât cel de beneficiar al protecției temporare, deoarece, în cazul în care este acordat, permite rezidența pe teritoriul Republicii Moldova fără limită de timp. În cele din urmă, naturalizarea reprezintă cel mai bun mijloc legal de a promova integrarea locală, oferind refugiaților posibilitatea de a obține cetățenia Moldovei. Cu toate acestea, persoana fizică în cauză trebuie să aleagă care este cea mai bună opțiune pentru ea.

BUNE PRACTICI

- Acces la abonamente anuale de transport pentru refugiații de etnie romă integrați. (Ungaria)
- Program în cadrul căruia refugiații de etnie romă pot merge la școală și pot învăța împreună, atât adulții, cât și copiii. În cadrul programului sunt organizate și evenimente culturale, cursuri de dezvoltare, cursuri de limbi străine. (Ungaria)
- Personalul ONG-urilor cu experiență în protecție și asistenții sociali ai Guvernului lucrează împreună pentru a gestiona cazurile refugiaților care locuiesc în centrele de plasament ce urmează să fie închise, încercând să găsească cele mai potrivite soluții pentru aceștia, având în vedere eventualele vulnerabilități pe care le-ar putea avea. (Moldova)

Sesiunea 4: Coeziunea socială și dezvoltarea comunitară

Comunitățile de romi au un mare sprijin reciproc, dar acesta nu ar trebui să rămână doar în comunitatea lor, ci ar trebui să fie inițiat și de autoritățile publice locale și de stat.”

Dmitrii Zavrotchii, primar al orașului Otaci, Moldova

În cadrul sesiunii de discuții privind coeziunea socială și dezvoltarea comunității au fost prezenți reprezentanți ai Consiliului Norvegian pentru Refugiați (moderator), ai Bahtalo Ker (ONG condus de persoane de etnie romă în Republica Moldova), primarul orașului Otaci, Moldova, PNUD, OIM, Romodrom (ONG condus de persoane de etnie romă în Republica Cehă) și reprezentanți ai Centrului pentru romi Uzhhorod (ONG condus de persoane de etnie romă în Ucraina).

Provocări

În timpul sesiunii de discuții, au fost abordate diverse provocări legate de coeziunea socială și dezvoltarea comunității, una dintre cele mai fundamentale fiind lipsa de încredere între comunitățile de romi și instituțiile guvernamentale. Un factor care complică situația este faptul că, de multe ori, comunitățile de romi ajung să fie izolate fizic, locuind în regiuni mai îndepărtate ale țării. Acest lucru contribuie la neînțelegeri între comunitatea de romi și restul populației, în cazul în care interacțiunile sunt mai limitate. S-a observat, de asemenea, că comunitățile de refugiați de etnie romă, atât cele gazdă, cât și cele de refugiați, nu sunt un grup unanim. Fiecare are propriile stiluri de viață, tradiții și dialecte romani în diferite regiuni. Persoanele de etnie romă din estul Ucrainei sunt diferite de cele din vest și, desigur, mai pot fi diferite de cele din țara gazdă.

Elena Boleac, (stânga) Șefa Secției de Politici (asistență medicală primară și comunitară) [Moldova], și Marin Alla, Director Executiv, Coaliția Vocea Romilor [Moldova], participând la panelul „Înțelegerea Comunității Gazdă: Incluziunea etnicilor romi în Republica Moldova”. ©UNHCR/Salahaldeen Abdulrahman

Prin urmare, coexistența comunității de romi gazdă și a refugiaților de etnie romă nou sosiți poate crea tensiuni suplimentare între grupuri, precum și între restul populației locale. Este de menționat că, în unele cazuri, sosirea refugiaților de etnie romă a exacerbat neîncrederea preexistentă dintre comunitățile de romi și Guvern, aducând cu sine provocări suplimentare, cum ar fi lipsa documentelor și barierele lingvistice.

O altă provocare la adresa coeziunii sociale subliniată de participanți a fost sectorul educației. Deși copiii refugiați de etnie romă au acces fără bariere la sistemul educațional din Moldova, mulți sunt descurajați să frecventeze școlile locale din cauza discriminării și dificultăților de a se integra în rândul colegilor. Faptul că copiii învață și se joacă împreună este esențial pentru crearea de sinergii între comunități. Abordarea acestor bariere în calea educației este, prin urmare, esențială nu numai pentru rezultatele educaționale, ci și pentru coeziunea socială.

Soluții sugerate

Educația și comunicarea au fost identificate ca piloni gemeni ai angajamentului pozitiv și productiv cu comunitatea de refugiați de etnie romă. Pentru a consolida încrederea reciprocă între comunitatea de romi și Guvern, organizațiile societății civile conduse de persoane de etnie romă și mediatorii romi ar trebui să joace un rol principal în facilitarea comunicării, contribuind la eliminarea neînțelegerilor și promovând coexistența pașnică. Lucrătorii din prima linie trebuie să fie formați cu privire la diversitatea persoanelor de etnie romă, iar această formare poate fi oferită de ONG-urile conduse de persoane de etnie romă.

Proiectele de coeziune socială și proiectele de integrare trebuie, de asemenea, să fie adaptate nevoilor fiecărei comunități. Ar trebui incluși refugiații de etnie romă și persoanele refugiate, în strânsă colaborare cu autoritățile publice locale. Primarul din Otaci a menționat că sosirea refugiaților de etnie romă în localitatea sa, dintre care unii aveau și cetățenie moldovenească, a avut un efect demografic pozitiv, deoarece a adus mai multe persoane în oraș. Autoritățile publice locale au fost dispuse și dornice să colaboreze cu comunitatea de romi pentru a găsi soluții la problemele specifice cu care se confruntă.

Rolul diasporei de etnie romă a fost, de asemenea, evidențiat în promovarea dezvoltării comunității. În Otaci, comunitatea de romi din străinătate își sprijină rudele cu mijloace bănești și documente. În unele cazuri, diaspora de etnie romă contribuie la găsirea de locuri de muncă în străinătate și oferă soluții pentru copiii de etnie romă în cazul în care aceștia rămân singuri.

La fel ca și în alte sesiuni, participanții au subliniat faptul că coeziunea socială este îmbunătățită atunci când comunitatea de romi se află în centrul procesului de luare a deciziilor și de sensibilizare. Aceștia sunt cel mai bine poziționați pentru a identifica și a crea soluții la dificultățile lor. Acest lucru este cu atât mai relevant pentru femeile și fetele de etnie romă în eforturile de prevenire a violenței în bază de gen. Ele au nevoie doar de sprijin.

BUNE PRACTICI

În timpul dialogului, au fost identificate multe bune practici pentru îmbunătățirea coeziunii sociale și dezvoltarea comunității:

- Deschiderea de adăposturi care sprijină etnicii romi în promovarea tradițiilor lor și în îmbunătățirea condițiilor de trai (Ucraina)
- Comunitatea romă gazdă, ONG-urile conduse de persoane de etnie romă și autoritățile publice locale oferă sprijin refugiaților de etnie romă nou sosiți din Ucraina, ajutându-i să se integreze în societate (Otaci, Moldova)
- Consolidarea capacității asistenților sociali și a lucrătorilor de primă linie privind diversitatea și incluziunea persoanelor de etnie romă (Republica Cehă)
- Oferirea de orientări privind legislația de către ONG-urile conduse de persoane de etnie romă (Republica Cehă)
- Utilizarea limbii romani în campaniile de conștientizare cu comunitățile de romi (cărți, pliante și cărți audio)

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Concluzii

Provocări în accesarea serviciilor:

Refugiații de etnie romă se confruntă cu bariere majore în accesul la educație, asistență medicală, locuințe și piața forței de muncă, inclusiv din cauza practicilor discriminatorii și a barierelor socio-economice. Imposibilitatea de a accesa aceste servicii conduce la excluderea și marginalizarea întregii comunități.

Rolul critic al mediatorilor romi și al organizațiilor:

Mediatorii romi și organizațiile conduse de persoane de etnie romă au fost esențiale în reducerea decalajelor dintre refugiații de etnie romă și prestatorii de servicii. Eforturile lor în materie de asistență juridică, mediere comunitară și împuternicire au fost cruciale în abordarea nevoilor imediate și în promovarea coeziunii sociale. Cu toate acestea, este necesară consolidarea cooperării cu autoritățile la diferite niveluri pentru a asigura o comunicare eficientă între comunitatea de romi și autorități pe diverse subiecte. În plus, mediatorii romi au nevoie de sprijin financiar pentru consolidarea capacității rețelei.

Educație și integrare socială:

Inițiativele educaționale de succes, cum ar fi bursele de merit și implicarea mediatorilor romi, au demonstrat un potențial de impact pozitiv. Cu toate acestea, integrarea copiilor de etnie romă în sistemul de educație rămâne o provocare semnificativă din cauza discriminării, a barierelor socio-culturale și a nevoilor de bază. Este necesară implicarea concertată și facilitată a părinților de etnie romă.

Politici de integrare pe termen lung:

Pentru a asigura o integrare sustenabilă, este imperativ să se stabilească politici de integrare comprehensive, pe termen lung, care să acorde prioritate independenței și demnității refugiaților de etnie romă. Aceste politici ar trebui să fie incluzive și elaborate în colaborare cu comunitățile de romi, promovând în permanență advocacy și consolidarea capacității. Implicarea activă a comunităților de romi în procesele de luare a deciziilor este esențială pentru a răspunde eficient nevoilor și provocărilor lor unice.

Veronica Teleucă, Coordonator de Program, Coaliția Națională „Viața fără Violență" (stânga), moderând panelul de discuții despre Protecția Copilului și Egalitatea de Gen. Panel: Ina Scaticailov, Consultant Superior, Protecția Copilului și Familiei, Departamentul de Politici pentru Protecția Drepturilor Copilului, Ministerul Muncii și Protecției Sociale [Moldova], Elena Sîrbu, Președinte, ROMNI [Moldova], Mariana Ianachevici, Director Executiv, Ave Copiii [Moldova], Dominika Stojanoska, Reprezentant, UN Women [Moldova], Izaura Dryma, Coordonator, Departamentul pentru Refugiați, Aresel [România]. ©UNHCR/Salahaldeen Abdulrahman

Recomandări

1. **Consolidarea sprijinului pentru mediatorii romi și organizațiile de romi:** Investirea în organizațiile conduse de persoane de etnie romă și în extinderea rețelei de mediatori romi pentru a spori capacitatea acestora de a sprijini eficient refugiații de etnie romă. Recunoașterea și utilizarea expertizei acestora în abordarea problemelor specifice comunității și în găsirea de soluții.

2. Adaptarea proiectelor de coeziune socială și integrare: Elaborarea de proiecte de integrare care să răspundă nevoilor specifice ale comunităților de romi, atât gazdă, cât și refugiaților, luând în considerare contextele locale. Asigurarea unei participări semnificative a comunităților de romi, inclusiv a diasporei, pentru abordarea eficientă a acestor provocări.

3. **Îmbunătățirea accesului la educație:** Implementarea inițiativelor de creștere a frecventării școlii în rândul copiilor de etnie romă, cum ar fi spații de învățare dedicate care să ofere o învățare accelerată.

- Furnizarea de mecanisme de motivare, cum ar fi burse, pentru elevii de succes.
- Colaborarea cu părinții de etnie romă pentru a promova importanța educației pentru copiii acestora.
- Consolidarea exemplelor pozitive, cum ar fi istoriile de succes.

4. Combaterea discriminării și promovarea drepturilor: Desfășurarea activităților de advocacy, inclusiv seminare și sesiuni de formare pentru autoritățile publice și societatea civilă și evenimente culturale pentru sensibilizarea cu privire la cultura romilor și discriminare. Încurajarea implicării persoanelor de etnie romă în consultările publice și în procesul de elaborare a politicilor pentru a asigura că vocile lor sunt auzite.

5. **Îmbunătățirea oportunităților de muncă și a celor economice:** Elaborarea de strategii specifice de recrutare și menținere a persoanelor de etnie romă în cadrul autorităților publice locale și în alte sectoare de ocupare a forței de muncă. Promovarea unor medii incluzive la locul de muncă pentru a spori oportunitățile economice pentru comunitățile de romi.

6. **Promovarea implicării comunității și a consolidării încrederii**: Încurajarea inițiativelor de implicare a comunității care reduc decalajele de comunicare și rezolvă conflictele.

7. **Utilizarea limbii romani în campaniile de sensibilizare:** Utilizarea limbii romani în campaniile de conștientizare, cu accent pe materialele video și audio. Examinarea oportunității utilizării limbii ruse pentru materialele tipărite, cum ar fi cărțile și pliantele. Această abordare va asigura accesibilitatea informațiilor și relevanța lor culturală pentru comunitățile de romi.

8. **Încurajarea participării femeilor de etnie romă:** Sprijinirea activă a participării femeilor de etnie romă la procesele de integrare pentru a preveni marginalizarea acestora și pentru a promova egalitatea de gen în cadrul comunităților de romi.

9. **Elaborarea unor politici de integrare pe termen lung:** Crearea și implementarea unor politici de integrare pe termen lung, axate pe angajamentul reciproc atât al comunităților gazdă, cât și al comunităților de romi. Asigurarea faptului că aceste politici respectă autonomia persoanelor strămutate și sprijină drepturile acestora în calitate de membri care contribuie la societate. Încorporarea refugiaților de etnie romă în programele existente pentru sprijinirea integrării romilor, după caz.

Prin implementarea acestor recomandări, părțile interesate pot contribui la soluții mai eficiente și mai favorabile incluziunii pentru provocările cu care se confruntă refugiații de etnie romă, sporind integrarea și bunăstarea acestora în Moldova și în afara ei.

DIALOG REGIONAL PRIVIND PROTECȚIA ȘI INCLUZIUNEA REFUGIAȚILOR DE ETNIE ROMĂ ȘI A COMUNITĂȚILOR GAZDĂ

Republica Moldova

august 2024

UNHCR Office in the Republic of Moldova
mdach@unhcr.org
29 Strada Sfatul Țării, Chișinău, Moldova
www.unhcr.org/md

UNHCR
The UN Refugee Agency